

УДК: 004.8:34(4-672EU)

Biblid 1451-3188, 23 (2024)

Год XXIII, бр. 86, стр. 195-216

Изворни научни рад

Рад примљен 7. 2. 2024. године

Рад одобрен 11. 3. 2024. године

DOI: https://doi.org/10.18485/iipe_ez.2024.23.86.11

ПРЕДЛОГ РЕГУЛАТОРНОГ ОКВИРА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ О ВЕШТАЧКОЈ ИНТЕЛИГЕНЦИЈИ

Драгана ДАБИЋ*

Апстракт: Како апликације генеративне вештачке интелигенције улазе у општу употребу, а софистицирани системи и модели постају комерцијална роба, све је већи фокус на питањима регулација (зло)употребе ове напредне технологије. Иако постоји велики број иницијатива, како на нивоу националних јурисдикција тако и на глобалном нивоу (предлози о међународним споразумима или оснивању међународног тела за надзор), до сада је само Европска унија учинила иоле озбиљан покушај да грађане заштити од ризика повезаног са коришћењем система вештачке интелигенције. У 2021. години Комисија је сачинила Предлог уредбе о вештачкој интелигенцији. Очекивања су да она почне да се примењује најраније од 2026. године, након што је формално усвоје Савет и Парламент. Међутим, до тада би модели вештачке интелигенције могли напредовати до непрепознатљивости. Предлог уредбе се разматра у целисти, како би се указало на значај предметне материје и пружила основа за даља истраживања. Предочени су критички ставови изнети у литератури и назначени поједини недостаци у погледу садржине Предлога уредбе. Из анализе произилази да је окосница европског приступа у нормирању вештачке интелигенције двојака. С једне стране, ЕУ настоји да заштити

* Институт за међународну политику и привреду, Београд. E-mail: ddabic@diplomacy.bg.ac.rs, <https://orcid.org/0000-0001-6427-4244>

Рад је настао у оквиру научноистраживачког пројекта „Србија и изазови у међународним односима 2024. године“, који финансира Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије, а реализује Институт за међународну политику и привреду током 2024. године.

основна права, етичка начела и води рачуна о правној сигурности и захтевима за транспарентношћу. С друге стране, читава се и намера да Европа не заостаје у технолошком надметању на међународном плану, те се настојало да се не спута иновативни потенцијал и да европске државе остварују корист од нових технологија. Ова два приступа није увек могуће истовремено остварити у пракси.

Кључне речи: Европска унија, вештачка интелигенција, регулаторни оквир.

1) УВОД

Европска унија (ЕУ, Унија) крајем 2022. године била је на корак од усвајања Уредбе о вештачкој интелигенцији, када је компанија *OpenAI* представила јавности свој револуционарни софтверски производ *ChatGPT*, стављајући пред европске законодавце тежак изазов како регулисати вештачку интелигенцију опште намене која се може применити у широке сврхе, како безбедне и прогресивне тако и ризичне и противзаконите. Генеративни системи вештачке интелигенције већ могу на основу једноставних језичких инпута да „напишу“ (генеришу) јасан и убедљив текст (примера ради – правне документе, различите форме чланака, пословне и маркетиншке планове, стратегије, и сл.), да произведу оригиналне слике, различите форме уметности, компјутерске кодове итд.¹ Када је у питању поступак нормирања предметне материје, тешко је повући историјске паралеле

¹ „Генеративна вештачка интелигенција је подврста вештачке интелигенције која користи моделе машинског учења за креирање новог, оригиналног садржаја, као што су слике, текст или музика, на основу образаца и структура научених из постојећих података.“ Она је данас такорећи свеprisутна: у здравству и научним истраживањима, у креативном и академском писању, превођењу, компоновању, обради звука и слика, у архитектури, као и у индустријама – од аутомобилске индустрије до медија и индустрије забаве. С друге стране, упоредо са њеним развојем расте и број отворених питања и дилема – правних, етичких, политичких, друштвених, економских итд. Тако су, примера ради, у Сједињеним Америчким Државама писци, глумци и уметници поднели низ тужби против великих технолошких компанија, у којима наводе да су њихова дела заштићена ауторским правима без дозволе коришћена за тзв. обуку система вештачке интелигенције. Видети: Center for Teaching Innovation, Cornell University. Интернет: <https://teaching.cornell.edu/generative-artificial-intelligence>, 25/01/2024. Детаљан приказ досадашњег развоја вештачке интелигенције, као и перспективе њене даље примене видети у: Драган Прља, Гордана Гасми, Вања Кораћ, *Вештачка интелигенција и правном систему ЕУ*, Институт за упоредно право, Београд, 2021, стр. 57–95.

и водити се пређашњим искуством. Ниједна технологија – до те мере напредна и са далекосежним последицама будућег развоја – није постала тако брзо и лако доступна широкој популацији. Док се пробоји и напредак у медицини и доступније образовање сматрају значајним потенцијалом вештачке интелигенције, дотле се страхује од масовног ширења лажних информација и нових безбедносних претњи потпомогнутих њеним брзим развојем и злоупотребом. Такође, велика је непознаница како ће се њена већа примена у пословном окружењу одразити на будућност тржишта рада и уопштено социо-економских односа. Успостављање новог регулаторног и управљачког оквира који ће моћи да се носи са изазовима које доноси даљи напредак ове, по много чему, јединствене технологије, није нимало једноставан задатак. Иако се о овој теми навелико дискутује и постоји велики број иницијатива, како на нивоу националних јурисдикција тако и на глобалном нивоу (предлози о међународним споразумима или оснивању међународног тела за надзор), до сада је само ЕУ учинила иоле озбиљан покушај да грађане заштити, од како се у самом тексту Предлога уредбе наводи, – „неприхватљивог“ ризика повезаног са коришћењем система вештачке интелигенције. Након интензивних преговора и усаглашавања ставова, у децембру 2023. године, Европски парламент и Савет постигли су договор у погледу предлога Уредбе о утврђивању усклађених правила о вештачкој интелигенцији, а која се често наводи као акт или закон ЕУ о вештачкој интелигенцији у зависности од превода (*EU Artificial intelligence act*). Анализа договорених решења Предлога уредбе предмет је овог рада. Реч је о првом свеобухватном настојању да се успоставе заштитне мере и изврши контрола над крајње неизвесним последицама брзог развоја индустрије вештачке интелигенције. Начелно, ЕУ се определила за приступ заснован на ризику, те је у Предлогу уредбе развијена методологија процене ризика по здравље, безбедност и основна права. Ризик се степенује на: „неприхватљив“, „висок“ и „низак“, или „минималан“. Преостало је да коначни текст Уредбе формално усвоје Савет и Парламент, у својству колегислатора у редовној законодавној процедури ЕУ. Очекивања су да она почне да се примењује од 2026. године. Примећује се да је окосница приступа ЕУ у регулисању вештачке интелигенције уствари двојака. С једне стране, Унија настоји да заштити основна права, етичка начела и води рачуна о захтевима за транспарентношћу. Како се наводи у образложењу Предлога уредбе, вештачка интелигенција која је доступна на тржишту Уније, или на

неки други начин утиче на њене грађане, требало би да буде „алат у служби човека“ и „позитивна снага у друштву која ће с временом побољшати добробит грађана“.² С друге стране, очигледна је и намера европских елита да Европа не заостаје у технолошком надметању на међународном плану, као делу ширих геополитичких ривалстава. На том трагу, настојало се да се претераном регулацијом не спута иновативни потенцијал и да европске државе остварују корист од нових технологија.

2) МЕРЕ ЕУ

Изради Предлога уредбе о вештачкој интелигенцији (2021), од стране Европске комисије,³ претходило је доношење већег број докумената на нивоу Уније (резолуција, декларација, стратешки документ, координисани план, етичке смернице, бела књига, извештаји и сл.), од којих издвајамо: формирање експертске групе на високом нивоу за вештачку интелигенцију (2018), објављивање Беле књиге о вештачкој интелигенцији звучног наслова „Европски приступ изврности и изградњи поверења“ (2020), и Процена утицаја Предлога уредбе о вештачкој интелигенцији (2020).⁴ Када поступак усвајања обавезујуће легислативе на нивоу ЕУ буде окончан, предметна Уредба ће постати први свеобухватни пропис о вештачкој интелигенцији на свету. У међувремену, Европска комисија је сачинила и нацрт Директиве о одговорности за вештачку интелигенцију, којом се допуњује правни оквир грађанске одговорности у ЕУ, како би се укључила штета изазвана системима вештачке интелигенције.⁵ Правни основ за доношење Предлога уредбе о вештачкој интелигенцији (у даљем тексту: Предлог уредбе), пронађен је у

² За образложење Предлога уредбе о вештачкој интелигенцији видети: Интернет: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:e0649735-a372-11eb-9585-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_1&format=PDF, 25/01/2024, стр. 1.

³ “Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act) and amending certain Union legislative acts”, Brussels, 21.4.2021, COM(2021) 206 final.

⁴ European Commission, White Paper on Artificial Intelligence – A European approach to excellence and trust, COM(2020) 65 final, 2020.

⁵ “Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on adapting non-contractual civil liability rules to artificial intelligence (AI Liability Directive)”, Brussels, 28.9.2022, COM(2022) 496 final.

одредбама чл. 114. Уговора о функционисању ЕУ (УФЕУ), где се, између осталог, каже да „Европски парламент и Савет, одлучујући у складу са редовном законском процедуром и после консултовања Економског и социјалног комитета, доносе мере у вези са приближавањем законских, управних и административних одредби држава чланица које имају за циљ успостављање и функционисање унутрашњег тржишта“. Циљ досезања заокруженог и функционалног заједничког тржишта константно пружа уверљиве поводе за реформу и трансформацију система – за функционалну надоградњу и/или побољшање заједничких институција и политика – што све, без изузетка, води ка „више Европе“.⁶ Како нови правни оквир обухвата и поједина питања која су изван функционисања унутрашњег тржишта (на пример, биометријска идентификација од стране државних органа), за правни основ је узета и одредба чл. 16. УФЕУ.⁷

3) СВРХА

У образложењу и преамбули Предлога уредбе, вештачка интелигенција је дефинисана тек начелно као „скуп технологија која се брзо развија и може допринети низу економских и друштвених користи у целом спектру сектора и друштвених активности“. У чл. 3. тач. 1. дефинисана је као „софтвер који је развијен помоћу најмање једне технике или приступа из Прилога I, и који може, за задати скуп циљева које одреди човек, генерисати излазне резултате, као што су садржај, предвиђања, препоруке или одлуке, које утичу на окружења са којима су у интеракцији“.⁸ У дефинисању система вештачке

⁶ Драгана Дабић, „Оснивање Канцеларије европског јавног тужиоца – рађање новог утицајног актера у европском систему управљања на више нивоа?“, *Европско законодавство*, 70/2019, Београд, 2019, стр. 45.

⁷ Наведена одредба УФЕУ налаже да „свако лице има право на заштиту података о личности који се на њега односе“. Парламент и Савет „утврђују правила о заштити физичких лица приликом третмана података о личности од стране институција, органа и тела Уније, као и држава чланица, при вршењу активности којима се проширује поље примене права Уније“.

⁸ Технике и приступи на које се мисли су: приступи машинског учења, што обухвата надзирано, ненадзирано и учење са подршком, користећи широки спектар метода, укључујући дубоко учење; приступи засновани на логици и приступи који се темеље на знању, укључујући репрезентације знања, индуктивно (логичко) програмирање, базе знања, модуле за инференцију и дедукцију, (симболичко) закључивање и

интелигенције, унутар правног оквира Уније, настојало се да понуђена дефиниција буде што технолошки неутралнија и отпорнија на будуће технолошке и тржишне промене. Приликом одређења вештачке интелигенције за сврху примене предметне Уредбе, њени творци су водили рачуна о два кључна циља која није увек могуће истовремено остварити у пракси. Први је настојање да се осигура правна сигурност, док је други успостављање довољно флексибилног регулаторног оквира који ће омогућити прилагођавање технолошком напретку. Вештачка интелигенција је у фокусу актуелних дискусија, како међу научницима различитих усмерења тако и међу креаторима политика у Европи и шире. Проблем представља околност да оне често не нуде јасно одређење шта вештачку интелигенцију чини посебном. Различито се описује као „технологија будућности“, увелико и широко коришћена „технологија опште намене“, „кључна“ технологија или „скуп“ прилично различитих технологија. Такве недовољно прецизне концепције и дефиниције не настајују само академске дебате. Узмимо, за пример, горе наведена одређења која чине део предлога нормативног оквира вештачке интелигенције на нивоу ЕУ. Како су дефинисана питања вештачке интелигенције тако рађају последице, *inter alia*, по права заинтересованих страна. Наиме, када се законима или другим прописима доделе одређена права и обавезе корисницима система вештачке интелигенције (и другима на које утиче њихово коришћење), та права су условљена ониме што се сматра системом вештачке интелигенције и њеним апликацијама.⁹ Сврха Предлога уредбе огледа се у побољшању функционисања унутрашњег тржишта утврђивањем уједначеног правног оквира за развој, стављање на тржиште и употребу вештачке интелигенције, у складу са вредностима Уније (висок ниво заштите здравља, безбедности и основних права).¹⁰ Избор уредбе као правног инструмента оправдан је

експертске системе; статистички приступи, Бајесовска процена (*Bayesian estimation*), методе претраживања и оптимизације. Дефиниција система вештачке интелигенције је допуњена пописом посебних техника и приступа примењених у његовом развоју, а које је потребно ажурирати с обзиром на тржишне и технолошке промене и новине на основу делегираних аката Комисије за измену прописа.

⁹ Tim Büthe, Christian Djeffal, Christoph Lütge, Sabine Maasen, Nora von Ingersleben-Seip, “Governing AI – attempting to herd cats? Introduction to the special issue on the Governance of Artificial Intelligence”, *Journal of European Public Policy*, Volume 29, Issue 11: Special Issue: The Governance of Artificial Intelligence, 2022, p. 1722.

¹⁰ „Преамбула Предлога Уредбе“.

потребом за уједначеном применом нових правила. Њена директна применљивост је у складу са чл. 288. УФЕУ. Очекује се да ће њена примена умањити правну фрагментацију и „олакшати развој јединственог тржишта за законите, сигурне и поуздане системе вештачке интелигенције“¹¹

4) САДРЖАЈ

Предлог уредбе има обимну преамбулу, укупно 12 поглавља, а поједина поглавља више потпоглавља укључујући прилоге (анексе). Преамбула се непосредно не примењује већ служи за тумачење и лакше разумевање правних правила Предлога уредбе. Природа правних правила упућује на њихову обавезну и непосредну примену у свим државама чланицама. Предлог уредбе доминантно садржи усклађена правила о вештачкој интелигенцији, укључујући и правила о измени одређених законодавних аката Уније. Саставни део садржине Предлога уредбе чине девет прилога. У њима су дефинисане технике и методи вештачке интелигенције, сачињен је списак осталог усаглашеног законодавства Уније, набројани су високоризични системи вештачке интелигенције, дефинисане су обавезе у вези са техничком документацијом. Дефинисани су и елементи ЕУ изјаве о усаглашености, уређен је поступак оцењивања усаглашености на основу унутрашње контроле, оцењивања система управљања квалитетом и на основу оцењивања техничке документације. Надаље, уређен је скуп информација које се морају доставити при регистрацији високоризичних система вештачке интелигенције у бази података ЕУ и набројано је законодавство Уније које регулише функционисање великих информационих система у области слободе, безбедности и правде.¹² У првом поглављу Предлога уредбе (*Опште одредбе*) одређен је њен предмет регулисања, подручје примене, дефиниције појмова и израза за потребе њеног разумевања и начин измена Прилога I. Субјекти и ентитети на које ће се примењивати правила Уредбе су: добављачи који стављају на тржиште или у употребу системе вештачке интелигенције у Унији, независно од тога имају ли они пословно седиште у Унији или трећој земљи; корисници система вештачке

¹¹ „Образложење“, стр. 7.

¹² Драган Прља, Гордана Гасми, Вања Кораћ, *Вештачка интелигенција и правном систему ЕУ*, *op. cit.*, стр. 125–126.

интелигенције који се налазе у Унији; добављачи и корисници система вештачке интелигенције који се налазе у трећој земљи, под условом да се излазни резултат система употребљава у самој Унији.¹³ Ограничавањем географске примене Уредбе на коришћење система вештачке интелигенције унутар ЕУ, могућа је ситуација да неки високоризични, или чак забрањени системи вештачке интелигенције, буду развијени, продати или извезени из ЕУ, али за коришћење ван ЕУ.¹⁴ У другом поглављу Предлога уредбе (*Забрањене праксе у подручју вештачке интелигенције*) регулисана су питања садржине забрањених пракси. Забрањене праксе се формулишу по принципу еnumerације. Суштински, њихов попис обухвата системе вештачке интелигенције чија се употреба не сме дозволити, јер је супротна вредностима ЕУ.¹⁵

У чл. 5. Предлога уредбе наводе се четири забрањене праксе. Прва забрана се односи на праксе које имају знатан потенцијал за манипулацију лицима применом сублиминалних техника које делују на несвесном нивоу, због којих лице мења своје понашање на начин који том или другом лицу узрокује или би могао проузроковати телесну или психолошку штету. Друга забрана тиче се праксе која има знатан потенцијал за злоупотребу искоришћавањем било које слабости одређених специфичних рањивих група лица, као што су деца или лица са инвалидитетом, како би се битно променило њихово понашање на начин којим би се њима или другим лицима могла проузроковати психолошка или телесна штета. У образложењу предлога Уредбе истакнуто је да би се друге манипулативне или изабљивачке праксе, које утичу на одрасле и које би системи вештачке интелигенције могли олакшати, могле обухватити постојећим прописима Уније о заштити података, заштити потрошача и дигиталним услугама, којима се обезбеђује правилно информисање појединаца и слободно одлучивање о подвргавању изради профила или другим праксама које би могле утицати на њихово понашање. Трећа забрана се односи на друштвено вредновање или класификацију

¹³ Предлог уредбе, чл. 2.

¹⁴ Marijana Mladenov, "Human vs. Artificial intelligence – EU's legal response", *LAW – theory and practice*, Special Edition/2023, p. 35.

¹⁵ У чл. 2. Уговора о ЕУ наведене су вредности које су „заједничке свим чланицама“. „Унија је заснована на вредности поштовања људског достојанства, слободе, демократије, једнакости, правне државе, као и на поштовању права човека, укључујући и права лица која припадају националним мањинама.“

веродостојности појединаца у опште сврхе које се заснивају на вештачкој интелигенцији и спроводе их тела јавне власти (или се спроводе у њихово име), и које доводе до штетног или неповољног третмана одређених физичких лица или читавих група под претпоставкама наведеним у Предлогу. Четврта забрана се односи на примену система за даљинску биометријску идентификацију у стварном времену на јавним местима за потребе кривичног гоњења, осим уколико се примењују одређени ограничени изузеци, утврђени у Предлогу уредбе. Ти изузеци укључују: потраге за жртвама кривичних дела, укључујући несталу децу, спречавање „конкретне, озбиљне и непосредне“ претње по живот или физичку безбедност појединаца, спречавање терористичког напада, „откривање, лоцирање, идентификацију или кривично гоњење“ починиоца или осумњиченог за кривично дело из чл. 2 ст. 2. Оквирне одлуке Савета у вези са Европским налогом за хапшење.¹⁶ Међутим, последња забрана је релативизиована, јер се државама чланицама допушта да пропишу могућност потпуног или делимичног одобрења употребе система за даљинску биометријску идентификацију у стварном времену на јавним местима за потребе кривичног гоњења, додуше уз ограничења и под условима наведеним у Предлогу уредбе. У литератури су изнета различита мишљења у погледу садржине чл. 5. Предлога уредбе, односно да ли би и у којој мери било оправдано додатно проширење ограничења примене вештачке интелигенције у правном систему ЕУ.¹⁷ Треће поглавље Предлога уредбе (*Високоризични системи*) укључује три потпоглавља и садржи посебно уређена правила за системе вештачке интелигенције који су високоризични по здравље и безбедност, као и основна права човека. Високоризични системи вештачке интелигенције могу се пустити на тржиште Уније само ако су у складу са унапред одређеним захтевима из Предлога уредбе и *ex*

¹⁶ “Council framework decision of 13 June 2002 on the European arrest warrant and the surrender procedures between Member States” (2002/584/JHA), L 190/1. Услов је да је горе наведено кривично дело кажњиво у држави чланици казном закона или одузимањем слободе чији максимални период трајања не може бити мањи од три године.

¹⁷ О различитим приступима овом питању видети код: Милена Галетин, Јована Шкорић, Милан Михајловић, „Приказ ставова у погледу садржине члана 5. Предлога уредбе Европске уније о вештачкој интелигенцији: изазов проналаска праве мере“, *Универзитетска мисао*, 2022, Vol. 21, стр. 164–175.

ante оцењивања усклађености. У првом потпоглављу су нормирана правила за класификацију високоризичних система и утврђене две главне категорије, док су у Прилогу III таксативно наведене области у којима примена вештачке интелигенције представља високи ризик. Реч је о: биометријској идентификацији и категоризацији појединаца; управљању критичном инфраструктуром (путеви, снабдевање електричном енергијом итд.); образовању (примера ради – системи вештачке интелигенције који су намењени за процену приступа појединаца образовним установама, или системи који су намењени оцењивању ученика или студената); запошљавању и радним односима; приступу одређеним јавним и приватним услугама, као и социјалним давањима; кривичном гоњењу, управљању миграцијама, азилом и надзором државне границе; и правосућу и демократским процесима. Класификација система вештачке интелигенције као високоризичног не зависи само од његове функције, већ и од његове конкретне намене и начина употребе.¹⁸ Наведени попис високоризичних система односи се на ризике који су већ заживели у пракси, или се очекује да ће заживети у скорој будућности. Како би се одговорило на нужност осавремењавања ризика које са собом носи примена вештачке интелигенције, Комисија може проширити листу. Дакле, нормиран је и начин измене Прилога III. У другом потпоглављу дефинисани су захтеви које високоризични системи морају да испуне: систем управљања ризицима, начин коришћења података, начин вођења техничке документације, начин евидентирања рада високоризичних система, начин остваривања транспарентности и информисања корисника, контрола рада система вештачке интелигенције од стране човека, техничка отпорност и сајбер безбедност система вештачке интелигенције. У трећем потпоглављу дефинисане су обавезе произвођача система вештачке интелигенције, односно утврђен је скуп хоризонталних обавеза за добављаче високоризичних система вештачке интелигенције (систем управљања квалитетом, обавеза састављања техничке документације у складу са Прилогом IV, оцењивање усаглашености, аутоматско генерисање дневника догађаја, корективне мере, обавеза обавештавања, сарадња са надлежним органима, обавезе произвођача производа).¹⁹ Такође,

¹⁸ „Образложење Предлога уредбе“, стр. 13.

¹⁹ Хоризонтално директно дејство има последице у односима између појединаца. То значи да се појединац може позвати на одредбу права ЕУ у односу на другог

утврђене су и пропорционалне обавезе за кориснике и друге учеснике (трећа лица) у ланцу вредности вештачке интелигенције (овлашћени заступници, увозници, дистрибутери). У четвртом потпоглављу садржана су правна правила у вези са регулисањем питања органа који спроводе пријављивање и тела која проверавају усаглашеност високоризичних система вештачке интелигенције. Органи за спровођење пријављивања су у надлежности државе чланице Уније, која именује или оснива тело које ће спроводити пријављивање, које је одговорно за утврђивање и спровођење поступака потребних за оцењивање, именовање, пријављивање и праћење тела за оцењивање усаглашености.²⁰ У петом потпоглављу детаљније се уређују поступци оцењивања усаглашености за сваку врсту високоризичног система вештачке интелигенције на бази стандарда и заједничких спецификација, издавање сертификата о усаглашености, жалбеног поступка на одлуке именованих или основаних тела за оцењивање усаглашености, обавезе именовања тела за оцењивање усаглашености у погледу обавештавања, чувања документације и регистрације у бази података високоризичних система вештачке интелигенције. Ознака ЦЕ (енг. *CE*) ставља се на високоризичне системе вештачке интелигенције, тако да је „видљива, читка и неизбрисива“. „Уколико то због природе високоризичног система није могуће, или није оправдано, ознака ЦЕ (*CE*) се ставља на паковање или на пропратну документацију“.²¹ У четвртом поглављу Предлога уредбе (*Обавезе у погледу транспарентности за одређене системе вештачке интелигенције*) уређују се ризици од манипулација. Уколико су појединци у интеракцији са системом вештачке интелигенције, или се изводи аутоматизовано препознавање њихових емоција или карактеристика, они морају о томе бити обавештени.²² Добављачи су у обавези да обезбеде да системи који су намењени интеракцији са појединцима буду осмишљени и развијени тако да они буду свесни да су у интеракцији са системом вештачке интелигенције. Даље, обавезе у

појединца. Видети: “The direct effect of European Union law”. Интернет: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/the-direct-effect-of-european-union-law.html>, 25/01/2024.

²⁰ Члан 30. Предлога уредбе.

²¹ Члан. 49. Предлога уредбе.

²² Обавезе транспарентности за одређене системе вештачке интелигенције наведене су у чл. 52. Предлога уредбе.

погледу транспарентности примењују се и на системе који служе откривању емоција или одређивању повезаности са категоријама на основу биометријских података. Корисници таквих система су у обавези да информишу појединце који су изложени том систему о његовом раду. Иста правила примењују се и на системе који стварају или манипулишу сликовним, аудио или видео садржајима у којима постоји знатна сличност са постојећим лицима, предметима, местима или другим догађајима и који би се неком лицу нетачно чинио за веродостојни или истинит (тзв. *deep fake*). Обавезно је навести да је садржај вештачки створен или да се њиме манипулисало.

Одредбама петог поглавља Предлога уредбе (*Мере за подршку иновацијама*) уређује се правни режим и мере које се предузимају за мале произвођаче и кориснике система вештачке интелигенције. Тиме се, како се истиче у Образложењу уредбе, „доприноси циљу стварања правног оквира који је прилагођен иновацијама, спреман на будуће промене и отпоран на поремећаје“. У циљу подстицања иновација у области система вештачке интелигенције, надлежни органи и тела држава чланица подстичу се на успостављање регулаторних изолованих окружења и утврђивање оквира за управљање, надзор и одговорност. Тиме се успоставља окружење за вештачке технологије као контролисано окружење за тестирање иновативних технологија у ограниченом времену на основу тестирања договореног са надлежним телима.²³ Истакнуте су мере смањења регулаторног оптерећења за мала и средња и новооснована (*start-up*) предузећа. У том домену, државе чланице су овлашћене да предузимају следеће мере: малим добављачима и новооснованим предузећима, под условом да испуњавају услове прихватљивости, дају приоритетни приступ регулаторним изолованим окружењима за вештачку интелигенцију; организују посебне активности информисања о примени Уредбе прилагођене потребама малих добављача и корисника; уводе наменски канал за комуникацију с малим добављачима и корисницима и другим иноваторима ради пружања смерница и одговора на упите о повреди Уредбе.²⁴ Предмет шестог поглавља Предлога уредбе (*Управљање*) посвећен је нормирању система управљања у области вештачке интелигенције на нивоу ЕУ и и нивоу држава чланица. Предвиђено је

²³ Члан 53. Предлога уредбе.

²⁴ Члан 55. Предлога уредбе.

да се на нивоу Уније оснује Европски одбор за вештачку интелигенцију, који се састоји од представника држава чланица (национална надзорна тела), Европског надзорника за заштиту података и Комисије.²⁵ Задужен је да саветује Комисију и пружа јој другу врсту помоћи. Између осталог, он прикупља и преноси стручно знање и најбоље примере из праксе међу државама чланицама и доприноси уједначеним административним праксама у чланицама. Из напред наведеног произилази да ће ново европско тело имати улогу координатора у овом јединственом систему управљања вештачком интелигенцијом на више нивоа. Одбором председава Комисија, а на своје састанке може позивати спољње стручњаке и посматраче, као и размењивати информације са заинтересованим трећим лицима, ради обавештавања о својим активностима на примерен начин. Предлогом уредбе уређује се и систем управљања на нивоу држава чланица. Огледа се у уређењу поступка именовања, односно оснивања националних органа који ће бити надлежни за примену и спровођење у живот одредаба предметне уредбе. Свака од држава чланица има обавезу да међу националним надлежним органима именује једно национално надзорно тело. Такође, оне имају обавезу да једном годишње извештавају Комисију о стању финансијских и људских ресурса националних надлежних органа и притом оцењују њихову довољност. Надлежним националним органима дата је могућност да пружају смернице и савете за спровођење Уредбе, укључујући и мале добављаче. У седмом поглављу Предлога уредбе (*База података Европске уније за самосталне високоризичне системе вештачке интелигенције*) уређује се успостављање базе података о високоризичним системима вештачке интелигенције на нивоу Уније, како би се олакшало њено спровођење. Базу података ЕУ успоставља и води Комисија, у сарадњи са државама чланицама. Добављачи у базу података ЕУ уносе податке из Прилога VIII, у чему им Комисија пружа техничку и административну подршку. Информације унете у базу доступне су јавности. Комисија има улогу надзорника базе података и добављачима обезбеђује примерену техничку и административну подршку.²⁶ У осмом поглављу Предлога уредбе (*Праћење након стављања на тржиште, размена информација, надзор тржишта*) уређује се, у неколико потпоглавља, систем праћења

²⁵ Члан 56. Предлога уредбе.

²⁶ Члан 60. Предлога уредбе.

и извештавање високоризичних система, пријављивање инцидената и неисправности, као и контрола на тржишту Уније и на националним нивоима држава чланица. На добављачима је обавеза успостављања система праћења и израде документације за тај систем, на начин који је у сразмери са природом релевантних технологија и ризицима високоризичних система вештачке интелигенције. Системом праћења активно и систематски прикупљају се, документују и анализирају релевантни подаци које су доставили корисници система, или који су прикупљени из других извора о способности високоризичних система вештачке интелигенције током њиховог животног века. Систем се заснива на плану праћења након стављања на тржиште и представља део техничке документације из Прилога IV. Комисији је стављено у дужност да донесе акт о спровођењу са детаљним решењима којим се утврђује основа за план праћења и пописа елемената које треба укључити у план. Овлашћења тела за надзор тржишта засниваће се на темељу Уредбе ЕУ 2019/1020 о надзору тржишта. Дакле, Предлог уредбе не предвиђа аутоматско оснивање додатних тела на нивоу земаља чланица, већ постојећа секторска тела добиће овлашћења за праћење и спровођење одредби Уредбе у овом домену. У деветом поглављу Предлога уредбе (*Кодекси понашања*) нормиран је оквир за израду кодекса понашања, којим се настоје охрабрити добављачи система вештачке интелигенције који нису високоризични да добровољно примењују обавезне захтеве за високоризичне системе. Европска комисија и државе чланице имају задатак да подстичу и олакшавају израду кодекса понашања којим би добављачи добровољно применили захтеве који се односе, примера ради, на одрживост животне средине, приступачност за лица са инвалидитетом, сарадњу учесника у пројектовању и развоју система вештачке интелигенције итд. У помагању и олакшавању израде кодекса понашања треба узети у обзир посебне интересе и потребе малих добављача и новооснованих предузећа.²⁷ Поверљивост информација и података и изрицање прекршајних новчаних санкција за кршење одредаба Уредбе предмет су регулисања десетог поглавља Предлога уредбе (*Поверљивост и санкције*). Државе чланице су те које утврђују правила о санкцијама које се примењују за кршење одредаба Уредбе, осим за непоштовање забрањених пракси из чл. 5. и неусклађености система вештачке

²⁷ Члан 69. Предлога уредбе.

интелигенције са захтевима утврђеним у чл. 10, за које је висина новчаних казни утврђана у Уредби. Између осталог, наводи се да предвиђене санкције морају бити „делотворне, пропорционалне и одвраћајуће“, као и да се узимају у обзир „интереси малих добављача и новооснованих предузећа и њихова економска одрживост“.²⁸ Државе чланице обавештавају Комисију о прекршајним правилима и њиховим изменама. Свака држава чланица утврђује правила о томе могу ли се, и у којој мери, органима јавне власти и јавноправним телима те државе чланице изрећи прекршајне новчане казне. У зависности од природе правног система држава чланица, правила о прекршајним новчаним санкцијама могу се примењивати на тај начин да новчане казне изричу надлежни национални судови или други органи, с крајњим циљем да њихова примена мора имати истоветан учинак. Новчане казне за кршење одредаба Уредбе о вештачкој интелигенцији дефинисане су као проценат укупног годишњег промета на светском нивоу компаније прекршиоца у претходној финансијској години, или унапред одређени износ, у зависности од тога који је износ већи, што би конкретно износило 35 милиона евра или 7% промета за кршење чл. 5. који се односи на забрањене праксе, 15 милиона евра или 3% промета за кршење одредаба Уредбе о вештачкој интелигенцији и 7,5 милиона евра или 1,5% промета за давање нетачних информација.²⁹ Формулисање правила за извршавање делегираних овлашћења и њихово спровођење у пракси предмет су 11. поглавља, док се у 12. поглављу (*Завршне одредбе*) утврђују обавезе за Комисију да редовно процењује потребу ажурирања садржине Прилога III и саставља извештаје о евалуацији и преиспитивању Уредбе. Такође, садржи решења о измени појединих аката ЕУ ради њиховог усаглашавања са

²⁸ Члан 71. Предлога уредбе.

²⁹ На овом месту потребно је учинити напомену. Износи казни за кршење различитих аспеката Уредбе о вештачкој интелигенцији у чл. 71. претрпели су одређене измене у односу на иницијални предлог Комисије (2021). Посебно, за непоштивање одредби које се односе на забрањене праксе вештачке интелигенције наведене у члану 5. казна је одређена на 35 милиона евра, или 7% годишњег промета, нешто изнад границе утврђене у Предлогу Уредбе Европске комисије, који је износио 35 милиона евра или 6,5% годишњег промета. С друге стране, износи договорених казни за преостале случајеве су нешто нижи него у предлогу Комисије. Упоредити чл. 71. Предлога уредбе (2021) и чл. 71. Привременог споразума од 2. фебруара 2024. Видети: Интернет: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5662-2024-INIT/en/pdf,7/2/2024>.

Уредбом, укључујући одредбе које се односе на процену и потребу будућих измена прописа и ступања Уредбе на снагу. У литератури је издвојено неколико недостатака Предлога уредбе о вештачкој интелигенцији ЕУ. Међу њима су: релативно узак приступ Комисије заснован на ризику, одсуство механизма обештећења, изостанак регулације одговорности за штету коју изазову системи вештачке интелигенције и ослањање на регулаторна окружења, као својеврсна безбедна „игралишта“, у којима се тестирају нове потенцијално опасне технологије и пословни модели. За потребе овог рада издвојићемо два значајна недостатка, која су подвучена у литератури: недостатак индивидуалних правних лекова и одсуство заштите права радника и запослених.

Иако је циљ предметне Уредбе да заштити основна права, недостају јој правни лекови помоћу којих појединци могу захтевати обештећење за кршење прописа. Конкретно, нацрт не предвиђа никакав механизам који би олакшао појединцима да доведу у питање систем вештачке интелигенције.³⁰ Није им дато ни право да се жале органима за надзор над тржиштем, нити да туже провајдера система вештачке интелигенције.³¹ Од највеће је важности укључити могућност позивања на одговорност, како би се актери укључени у коришћење система вештачке интелигенције на смислен начин држали одговорним, ако систем има ефекте који крше права појединаца или наноси штету друштву.³² Могуће је да је европски законодавац пропустио да регулише питање појединачних захтева (тужби), из бојазни да би се надлежни органи врло брзо нашли „затрпани“ великим бројем индивидуалних захтева. Парламент и Савет још увек имају прилику да унапреде Предлог уредбе у кључним областима како би испунили ове захтеве. Даље, Комисија тврди да су њено одређење вештачке интелигенције, као и приступ заснован на ризику који

³⁰ Martin Ebers, Veronica R. S. Hoch, Frank Rosenkranz, Hannah Ruschemeier and Björn Steinrötter, “The European Commission’s Proposal for an Artificial Intelligence Act – A Critical Assessment by Members of the Robotics and AI Law Society (RAILS)”, *Multidisciplinary Scientific Journal*, No. 4, 2021, p. 600.

³¹ *Ibid.*, p. 599.

³² Angela Müller, “Der Artificial Intelligence Act der EU: Ein risikobasierter Ansatz zur Regulierung von Künstlicher Intelligenz – mit Auswirkungen auf die Schweiz”, *Zeitschrift für Europarecht*, 1/2022, p. A25

подупире нацрт Уредбе, засновани на јавним консултацијама. Али, околност да су представници индустрије и технолошке фирме чиниле огромну већину испитаника у Белој књизи о вештачкој интелигенцији из 2020. године, сугерише праксу која је далеко од демократске.³³ Под изговором да промовишу знање, науку и технологију, усмеравала су регулаторни процес у правцу који служи њиховим интересима. Глас друштва, посебно синдиката, био је угушен.³⁴ Овај аспект утицаја вештачке интелигенције не би требало занемарити, јер чак и конзервативне процене сугеришу да би у наредним годинама велики број радних места могао бити изгубљен. Раст продуктивности биће праћен умањењем потреба за појединим занимањима и вештинама. Као једно од могућих решења недовољне заштите радних права у Предлогу уредбе, предложено је усвајање *ad hoc* директиве која би се фокусирала на вештачку интелигенцију у контексту запошљавања и тржишта рада, и која би заштитила раднике омогућивши им да остварују своја права и слободе на индивидуалној или колективној основи.³⁵ Такође, у теорији је изнето мишљење да даљи правци развоја нормативног регулисања треба да се заснивају на уређењу система вештачке интелигенције у посебним прописима и областима права, а не искључиво на јединственом пропису који би уређивао примену вештачке интелигенције на једнак начин у свим областима. Како су могућности информационо-комуникационих технологија огромне, истовремено су праћене и значајним ризиком по права и слободе грађана, због чега је неопходно детаљно истражити и уредити однос конкретног облика вештачке интелигенције и области права у којој се примењује.³⁶

³³ Aida Ponce Del Castillo, "The Missing Link in Europe's AI Strategy", *Project Syndicate*. Интернет: https://www.project-syndicate.org/commentary/eu-artificial-intelligence-regulation-must-protect-worker-rights-by-aida-ponce-del-castillo-2021-08?a_la=english&a_d=61152229cd61dcadad672d6f&a_m=&a_a=click&a_s=&a_p=%2Ftopic%2Fthe-ai-revolution&a_li=eu-artificial-intelligence-regulation-must-protect-worker-rights-by-aida-ponce-del-castillo-2021-08&a_pa=topic-commentaries&a_ps=main-article-a2&a_ms=&a_r=&barrier=accesspay, 25/01/2024.

³⁴ *Ibid.*

³⁵ *Ibid.*

³⁶ Стефан Андоновић, „Стратешко-правни оквир вештачке интелигенције у упоредном праву“, *Страни правни живот*, бр. 3/2020, стр. 120.

5) ЗАКЉУЧАК

Примена вештачке интелигенције у различитим областима људске делатности већ неко време није непознаница, али јесте новина да се интезивно ради на њеном правном нормирању, првенствено од стране ЕУ. У последње време расту захтеви заинтересованих страна и у САД и Кини да се одређена спорна питање уреде. У првој половини 2021. год. Европска комисија је сачинила Предлог уредбе о вештачкој интелигенцији. Полазећи од претпоставке да још увек нема довољно искуства и знања у вези са најдалекосежнијим последицама примене вештачке интелигенције, проналажење оптималне мере у ограничавању њене употребе, појављује се као изазов. Креирање правних правила у Предлогу уредбе представља искорак у правном регулисању области вештачке интелигенције за државе чланице ЕУ, али и за ширу заједницу. Њени творци су настојали да пронађу баланс између примене вештачке интелигенције у пракси и заштите здравља, безбедности и основних права човека. Такође, они су тежили да помире развој технологије и иновација са заштитом грађана од ризика и злоупотреба. Настојало се у формулисању правних правила за успостављање европског правног оквира за њену примени у пракси, ради коришћења и даљег развоја њених производа и услуга, али на безбедан и етичан начин (из перспективе вредности ЕУ). Предлог уредбе тренутно пролази кроз детаљан легислативни процес, током којег ће, могуће је, у одређеним сегментима бити измењен. У раду су наглашене поједине измене које су уведене привременим договором Савета и преговарача Европског парламента с краја прошле године. Након што ступи на снагу, правни оквир о вештачкој интелигенцији ЕУ захтеваће од Србије доношење нових и измену и допуну важећих прописа који су општеобавезујући (закони и подзаконски акти), као и оних који такво дејство немају, односно који спадају у меко право (професионални кодекси понашања, препоруке, резолуције, декларације и сл.). Напошетку, може се закључити да су досадашњи регулаторни напори да се уреди област вештачке интелигенције на међународном нивоу у повоју и још увек неадекватни. Нашироко познат као Закон (Акт) о вештачкој интелигенцији ЕУ, прецизније предлог Уредбе који је био предмет овог рада, најамбициознији је покушај управљања вештачком интелигенцијом до сада учињен у свету. Међутим, он ће ући у примену најраније од 2026. године, до када би модели вештачке интелигенције могли напредовати до непрепознатљивости. Сложеност технологије и брзина њеног напретка

учиниће готово немогућим за националне владе да донесу релевантна правила разумним темпом. Ако државе ускоро не сустигну корак, могуће је да никада неће. И то под претпоставком да уопште желе да крену тим путем, јер је раширена перцепција да би ограничење развоја, употребе и промета система вештачке интелигенције могло негативно да се одрази на економски раст. У наредним годинама постаће далеко јасније ко ће побрати највише користи у трци за развој, не само технологије већ и у погледу надметања међу регулаторним приступима и моделима. Они се међу собом могу разликовати у зависности од тога да ли је примат дат нпр. заштити права појединаца или тржишним снагама. Ови конкурентни модели могли би оснажити технолошке компаније, поједине владе у глобалној технолошкој трци или тзв. дигиталне грађане на различите начине, али са далекосежним друштвеним, економским и политичким реперкусијама. Притом, вештачка интелигенција никако није последња напредна, а потенцијално разорна технологија са којом ће се човечанство суочити. Биотехнологија, квантно рачунарство, нанотехнологија и роботика, такође имају потенцијал да преобликују свет и трансформишу друштвене односе. Евентуално успешно (делотворно) регулисање и управљање вештачком интелигенцијом на нивоу ЕУ, послужиће као модел за успешно управљање и другим изазовним технологијама будућности.

6) ИЗВОРИ

- Андоновић, Стефан, „Стратешко-правни оквир вештачке интелигенције у упоредном праву“, *Страни правни живот*, бр. 3/2020.
- Bütthe, Tim, Djefal, Christian, Lütge, Christoph, Maasen, Sabine, von Ingersleben-Seip, Nora, “Governing AI – attempting to herd cats? Introduction to the special issue on the Governance of Artificial Intelligence”, *Journal of European Public Policy*, Volume 29, Issue 11: Special Issue: The Governance of Artificial Intelligence, 2022.
- Галетин, Милена, Шкорић, Јована, Михајловић, Милан, „Приказ ставова у погледу садржине члана 5 Предлога уредбе Европске уније о вештачкој интелигенцији: изазов проналаска праве мере“, *Универзитетска мисао – часопис за науку, културу и умјетност*, Vol. 21, 2022.
- Дабић, Драгана, „Оснивање Канцеларије европског јавног тужиоца – рађање новог утицајног актера у европском систему управљања на више нивоа?“, *Европско законодавство*, 70/2019, Београд, 2019.

- Ebers, Martin, Hoch, Veronica R. S., Rosenkranz, Frank, Ruschemeier, Hannah and Steinrötter, Björn, “The European Commission’s Proposal for an Artificial Intelligence Act –A Critical Assessment by Members of the Robotics and AI Law Society (RAILS)”, *Multidisciplinary Scientific Journal*, No. 4, 202.
- Јањевић, Милутин (прир.), *Консолидовани Уговор о Европској унији*, Службени гласник, Београд, 2009.
- Јелисавац Трошић, Сања, Горданић, Јелица, „Признање права на приступ интернету као самосталног људског права – потенцијали и препреке“, *Страни правни живот*, год. LXVII, бр. 3/2023.
- Mladenov, Marijana, “Human vs. Artificial intelligence – EU’s legal response”, *LAW – theory and practice*, Special Edition/2023.
- Müller, Angela, “Der Artificial Intelligence Act der EU: Ein risikobasierter Ansatz zur Regulierung von Künstlicher Intelligenz – mit Auswirkungen auf die Schweiz”, *Zeitschrift für Europarecht*, 01/2022.
- Ponce Del Castillo, Aida, “The Missing Link in Europe’s AI Strategy”, *Project Syndicate*. Интернет: https://www.project-syndicate.org/commentary/eu-artificial-intelligence-regulation-must-protect-worker-rights-by-aida-ponce-del-castillo-2021-08?a_la=english&a_d=61152229_cd61dcadad672d6f&a_m=&a_a=click&a_s=&a_p=%2Ftopic%2Fthe-ai-revolution&a_li=eu-artificial-intelligence-regulation-must-protect-worker-rights-by-aida-ponce-del-castillo-2021-08&a_pa=topic-commentaries&a_ps=main-article-a2&a_ms=&a_r=&barrier=accesspay, 25/01/2024.
- Прља, Драган, Гасми, Гордана, Кораћ, Вања, *Вештачка интелигенција и правном систему ЕУ*, Институт за упоредно право, Београд, 2021.
- “Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act) and amending certain Union legislative acts”, Brussels, 21.4.2021, COM(2021) 206 final.
- “Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on adapting non-contractual civil liability rules to artificial intelligence (AI Liability Directive)”, Brussels, 28.9.2022, COM(2022) 496 final.

6) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

За Србију, као земљу кандидата за чланство у ЕУ, од изузетног је значаја да се у границама својих могућности укључи у праћење европских

трендова у области нормативног регулисања вештачке интелигенције. Изградња правног оквира у предметној области, по угледу на регулативу ЕУ, представљала би почетне кораке у конкретизацији и примени Стратегије развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период од 2020–2025. године.³⁷ Даље, Влада Републике Србије је одлуком (18. март 2021) основала Истраживачко-развојни институт за вештачку интелигенцију, ради истраживања која се односе на примену вештачке интелигенције у различитим областима, као и анализом и праћењем стања у области вештачке интелигенције у нашој земљи.³⁸ Као део процеса приступања од Србије се очекује, да након што Уредба ЕУ о вештачкој интелигенцији ступи на снагу, приступи усклађивању свог законодавства са одредбама предметне уредбе, да изгради механизме којима ће се створити правне претпоставке за несметано и безбедно коришћење високоризичних система вештачке интелигенције. Овај поступак захтева доношење нових прописа и измену и допуњу постојећих. Од нових прописа, првенствено се очекује доношење посебног закона о вештачкој интелигенцији са неопходним казним одредбама који ће обезбедити несметану и ефективну примену у пракси. Идући у корак са европском регулативом, а у циљу усклађивања механизма заштите података о личности на глобалном нивоу, у Србији је донет Закон о заштити података о личности. Овај закон је почео да се примењује у 2019. год. Написан је по узору и у складу са Општом уредбом о заштити података (*General Data Protection Regulation – GDPR*).³⁹ У блиској прошлости, Србија је посебним законодавством начинила први неуспешан корак у нормативном регулисању питања деловања тзв. биометријских камера. Биометријски надзор био је предмет правног регулисања у новопредложеном Нацрту закона о унутрашњим пословима. Међутим, након одређених коментара појединих невладиних организација током јавне расправе тог нацрта закона, упућених примедби заштитника грађана и оштре реакције из ЕУ, у чијим се надлежним органима и телима

³⁷ Стратегија развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период 2020–2025. године. Стратегију је донела Влада РС на основу члана 38. Закона о планском систему Републике Србије (*Службени гласник РС*, број 30/18). Стратегија је објављена у: *Службени гласник РС*, бр. 96/2019.

³⁸ Одлука о оснивању Истраживачко-развојног института за вештачку интелигенцију Србије, *Службени гласник РС*, бр. 24/2021.

³⁹ Сања Јелисавец Трошић, Јелица Горданић, „Признање права на приступ интернету као самосталног људског права – потенцијали и препреке“, *Страни правни живот*, год. LXVII, бр. 3/2023, стр. 380.

о том питању иначе годинама интензивно расправља, уз честе примедбе да је неселективан, као и да је систематски и масован биометријски надзор грађана на јавном месту (улице, тргови, саобраћајнице) изузетно подложен разноврсним злоупотребама, и потенцијално угрожава права и слободе грађана, дошло је до његовог повлачења.⁴⁰

EUROPEAN UNION REGULATORY FRAMEWORK ON ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Dragana DABIĆ*

Abstract: As applications of generative artificial intelligence become more prevalent and sophisticated systems and models become commercial commodities, there is an increasing focus on regulating the abuse and use of this advanced technology. Although there are a large number of initiatives, both at the level of national jurisdictions and the global level (proposals on international agreements or the establishment of an international supervisory body), so far, only the European Union has made a serious attempt to protect citizens from the risks associated with the use of artificial intelligence. In 2021, the European Commission drafted a Proposal for the Regulation of artificial intelligence. It is expected to enter into force in 2026 at the earliest after it has been formally adopted by the Council and Parliament. By then, though, AI models could advance beyond recognition. In this article, the Proposal for the Regulation is considered in its entirety to indicate the importance of the legal matter in question and provide a basis for further research. The critical views put forward in the literature are presented. In addition, certain shortcomings in terms of the content of the draft regulation are indicated. It follows from the analysis that the backbone of the European approach to artificial intelligence regulation is twofold. On the one hand, the EU seeks to protect fundamental rights and ethical principles and takes into account legal certainty and transparency requirements. On the other hand, the intention to ensure that Europe does not fall behind in the technological competition on the international stage is also evident. An effort was made not to hinder the innovative potential and benefits of the European countries borne by new technologies. However, it is not always possible to achieve these two goals simultaneously.

Keywords: European Union, artificial intelligence, regulatory framework.

⁴⁰ „Неопходан је законски оквир за примену биометријских камера”, *Политика* од 15. јануара 2024., стр. 9.

* Institute of International Politics and Economics, Belgrade. E-mail: ddabic@diplomacy.bg.ac.rs, <https://orcid.org/0000-0001-6427-4244>

The work was created as part of the scientific research project “Serbia and Challenges in International Relations in 2024”, financed by the Ministry of Science, Technological Development and Innovation of the Republic of Serbia and implemented by the Institute of International Politics and Economics in 2024.